

Микола Степаненко

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ “ПОЛТАВІКА” ПРО КРАЙОВІ МУЗЕЇ

Утомі “Мова і література” майбутнього енциклопедичного видання “Полтавіка” вміщено вичерпну інформацію про сучасні літературні, літературно-мистецькі музеї Полтавщини, які функціонують самостійно або при школах, будинках культури, вищих навчальних закладах тощо. Про відомі в Україні й далеко за її межами літературно-меморіальні музеї Івана Котляревського, Панаса Мирного, Миколи Гоголя, Григорія Сковороди, Давида Гурамівілі, Олеса Гончара, Архипа Тесленка, Володимира Короленка, Василя Симоненка в пропонуваній читачеві публікації не йдеться. Тих, кого зацікавлять ці храми культури, відсилаємо до нашої книги “Літературні музеї Полтавщини” (Полтава: АСМІ, 2006).

БАШКИРЦЕВОЇ МАРІЇ ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 23.11.1975 р. при Черняківській загальноосвітній школі I–II ступенів Чутівського р-ну Полтавської обл. Керівник – учитель початкових класів С. М. Одринська. Розміщено в окремій кімнаті площею 27 м². Загальна кількість одиниць зберігання – 67. Експозиційні розділи: “Дитячі роки Марії Башкирцевої”, “Виїзд за кордон. Початок творчої діяльності”, “У студії Жольєна”, “Марія Башкирцева і Бастьєн-Лепанс”, “Марія Башкирцева і сучасність”. У музеї зберігаються картини місцевих художників.

БЕРЕЗОВОРУДСЬКИЙ НАРОДНИЙ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 20.01.1974 р. при Березоворудському радгоспі-технікумі (нині Березоворудський технікум Полтавської державної аграрної академії, Пирятинський р-н Полтавської обл.). Звання народного музею присвоєне 1996 р., а 2008 р. це звання підтвержене. Розміщено в одному з флігелів колишнього маєтку Закревських, який збудовано 1800 р. (займає 12 кімнат загальною площею 305 м²). Директор музею (1999) – В. Гончар. У розпорядженні музею понад 5 тис.

експонатів, з них 2000 основного та 3080 допоміжного фонду.

Експозиційні розділи музею: “Історія заснування села. Клімат, флора і фауна. Побут XIX століття” (1–2 кімнати); “Літературно-меморіальна кімната Т. Г. Шевченка”; “Новітня історія села (XX ст.)”; “Історія Березоворудського технікуму Полтавської ДАА”; “Соціально-культурний розвиток села”; “Кімната бойової слави воїнів села Березова Рудка”; “Село Березова Рудка в незалежній Україні”; “Музейна кімната поета-пісняря Д. О. Луценка”; “Лауреати літературно-мистецької премії «Осіньне золото»”.

Експозиція музею відтворює історію села від заснування (1717) до сьогодення. У ній представлено унікальні світлини родини Закревських, що мешкали в Березовій Рудці з 1752 р. по 1917 р., меблі з їхнього палацу (дзеркало з вітальні в горіховій оправі й дубові крісла ручного різьблення, ковані садові лави, що стояли в парку, стежками якого ходив Т. Шевченко та ін.), посуд, предмети селянського побуту XIX ст., одяг, знаряддя праці. “Нащадки Закревських” – окремий розділ експозиції, що розповідає про перебування в Березовій Рудці нащадків Закревських, які проживають у різних країнах Європи, в Америці.

Літературно-меморіальну кімнату Т. Шевченка, з якої і розпочинається історія музею, відкрито в 1961 р. Її експозиція неодноразово змінювалася й доповнювалася. 2008 р. за допомогою НМТШ м. Києва здійснено чергову реекспозицію, що відтворює період перебування Т. Шевченка в Березовій Рудці в 1843, 1844, 1845, 1846, 1847 рр. Експонуються репродукції олійних портретів господарів Березової Рудки П. та Г. Закревських, а також олівецький портрет В. Закревського. Усі вони вивішені в бальній залі палацу в грудні 1843 р. (оригінали зберігаються в Києві). Портрет Г. Закревської, на переконання мистецтвознавців, є найкращим жіночим портретом Т. Шевченка. “Ганнусі

вродливий” присвячені вірші “Г. З.”, “Якби зострілися ми знову...”, “Ой маю, маю я оченята”, що вважаються вершиною інтимної лірики поета (уривки експонуються у вітринах). Представлено також копії олійних робіт Кобзаря, написаних на Полтавщині (“Селянська родина”, “На пасіці”), низку акварельних робіт, виконаних під час перебування його в Україні 1843–1845 рр. У вітринах – фото друзів поета, які бували разом із ним у Березовій Рудці: Є. Гребінка, О. Афанасьєв-Чужбинський, М. Маркевич, Я. де Бальмен.

Зібрана колекція “Кобзарів”, починаючи з першого видання (факсимільне), спогади про Шевченка його сучасників, літературознавців і дослідників творчості, книги-подарунки від удачливих відвідувачів.

Цінністю музейної кімнати є особисті речі Д. Луценка: тесаний ще його дідом дубовий стіл, лава, скриня, колиска, що вигоїдала 6 дітей Луценків, піджак, улюблена вишивана сорочка, ювілейні адреси, подарунки від шанувальників творчості, трудових колективів, перед якими виступав поет зі своїми віршами, сувеніри, що нагадують про його трудовий і ратний шлях, бойові нагороди. Зібрано також прижиттєві видання поетичних збірок Д. Луценка, його по смертний доробок, спогади про митця (“Дарую людям пісню”, “За Березовою Рудкою”, “Незакінчена соната”, “До останнього патрона”, “Пахучий хліб”, “Дорога спадщина”, “Березовий дзвін”, “Усе любов’ю зміряне до дна”, “А я люблю, люблю” (збірка пісень), “Як його не любити” (спогади про Д. Луценка) й ін.). Своєрідним продовженням Луценкової світлиці є кімната лауреатів премії “Осіньне золото”, яку присуджують із 2001 р. щорічно кращим поетам, композиторам та виконавцям за примноження національних пісенних традицій до річниці з дня народження Д. Луценка і вручають на співочому полі Березовій Рудці.

Щорічно в музеї буває понад 2,5 тис. відвідувачів із Києва, Чернігова, Львова, Дніпропетровська, Донецька, Харкова та інших міст України, а також із далекого і близького зарубіжжя: Польщі, Угорщини, Люксембурга, Франції, Англії, США, Німеччини, Росії, Білорусії та ін. країн.

Л-ра: Полтавщина: Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. – К.: Укр. енциклопедія, 1992. – С. 52; Ротач П. Полтавська Шевченкіана: Спроба обласної (крайової) Шевченківської енциклопедії: У 2-х кн. Кн. 1. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С. 63.

БІЛАША ОЛЕКСАНДРА ШКІЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ. Відкритий 2006 р. при Градизькій гімназії імені Героя України О. Білеша Глобинського р-ну

Полтавської обл. Розміщено в кімнаті загальною площею 30 м². Завідувач – учитель української мови та літератури Л. Буц. Музей має 7 експозиційних розділів: “Дитячі роки О. Білеша”; “Навчання майбутнього композитора і поета”; “Початок творчої діяльності”; “Розквіт творчого таланту та співпраця з видатними діячами культури і мистецтва України”; “Поетичне надбання”; “Родинне коріння і сім’я О. Білеша”; “Останні роки життя”. Зберігається 236 предметів основного фонду, поміж яких особисті речі митця: одяг, піаніно, гітара, акордеон, мандоліна, скрипка, нагороди (медалі, грамоти), світлини, 11 збірок поезій, книги, подаровані Олександрові Івановичу Д. Павличком, І. Драчем, платівки з піснями Білеша. Музейні експонати використовують на уроках літератури, музики.

ВЕРХОВИНЦЯ ВАСИЛЯ ТА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ХОРУ “КАЛИНА” МУЗЕЙ. Одна з музейних кімнат у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. Відкрито 2.03.2000 р. в аудиторії № 312 третього навчального корпусу з нагоди 120-ї річниці від дня народження митця. Художнє оформлення здійснив викладач кафедри образотворчого мистецтва В. Бабенко. Велику допомогу у створенні музею надав син В. Верховинця – Я. Верховинець, заслужений діяч мистецтва України, викладач Київського державного музичного училища імені Р. Глієра. Громадський директор музею – Н. М. Дем’янюк, кандидат педагогічних наук, доцент. Складається з п’яти експозиційних розділів. Матеріали першого розділу висвітлюють період навчання, учителювання в народних школах Галичини й початок мистецької діяльності В. Верховинця (1880–1904). Тут представлено світлини його батька М. Костіва і молодшого брата Йосипа, кімнати і класу в бурсі при Ставропільському інституті у Львові, де навчався майбутній композитор, диригент і хореограф, копія його атестата, афіша одного зі спектаклів за участю митця, фотознімки трупи й акторів театру М. Садовського, українська сорочка (робота початку ХХ ст.), сторінки періодичних видань того часу, макети українських національних костюмів, кедрові скриньки, що належала родині В. Верховинця.

Другий розділ експозиції присвячений музично-театральній та етнографічно-дослідницькій діяльності педагога й митця (1904–1919). Серед експонатів – рукописи аранжувань українських народних пісень, фотоматеріали “В. М. Верховинця у ролі Левка з опери М. Лисенка “Майська ніч” на сцені театру М. К. Садовського”, “В. М. Верховинець із дружиною Є. І. Долею”, “Сценічний костюм

Є. І. Долі-Верховинець”, “Будинок В. М. Верховинця в Полтаві”, “Частини інтер’єру будинку В. М. Верховинця в Полтаві”, “Полтавський міський театр. Початок ХХ ст.”, “В. М. Верховинець із трупю «Товариства українських артистів»”, афіші спектаклів театру М. Садовського, сторінки перших видань науково-методичних праць “Українське весілля” (1912) і “Теорія українського народного танцю” (1919), п’яте видання “Теорії українського народного танцю” (1990), фарфорова підставка, вазочка, глечик, старовинний самовар, портрет В. Верховинця роботи художника В. Бабенка.

У третьому розділі експозиції відображено період педагогічної діяльності В. Верховинця у вишах Києва, Полтави, Харкова (1919–1930), афіші хорів, якими він керував, композиторський набуток: сторінки перших видань його авторських творів, аранжувань, збірка “Хорові твори” (1966), різні видання репертуарно-методичного посібника “Весняночка”.

Четвертий розділ експозиції – розповідь про останній період життя і творчості митця (1930–1938). Увагу привертають матеріали архіву Служби безпеки України: постанова про арешт В. Верховинця від 23.12.1937 р., ордер на обшук і арешт від 26.12.1937 р., вирок Військової колегії Верховного Суду СРСР від 10.04.1938 р., довідка про виконання вироку від 11.04.1938 р., документ Військової колегії Верховного Суду СРСР щодо реабілітації В. М. Верховинця (від 25.04.1958 р.).

Останній розділ експозиції музею приурочено українському народному хору “Калина” ПНПУ імені В. Г. Короленка і його керівникові – заслуженому діячеві мистецтва України, професорові Г. Левченку.

А-ра: Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка: кімнати-музеї у науковій та інноваційній діяльності / В. І. Лагно, М. С. Ворцепньова. – Полтава: АСМІ, 2009.

ГОГОЛЯ МИКОЛИ ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА КІМНАТА-МУЗЕЙ. Відкрито при загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів № 27 м. Полтави 1.04.2005 р. Завідувач – учителька зарубіжної літератури та російської мови О. М. Курочка.

Експозиційні розділи: “Дитинство і юність письменника”, “Гоголь і Полтавщина”, “З Україною в серці”, “Гоголь у світі”, “Гоголь і театр”.

Найцінніші та найцікавіші експонати: портрет М. Гоголя невідомого художника (1909, виконаний на металі), портрет М. Гоголя заслуженого художника України П. Волика, журнали “Нева” (1913), “Огонёк” (1952), примірник поеми “Мёртвые души” (1900), “Полное собра-

ние сочинений” письменника (1909), поштові листівки на гоголівську тематику (поч. ХХ ст.).

ГОГОЛЯ МИКОЛИ МУЗЕЙ-КІМНАТА.

Створено 2009 р. до 200-річчя від дня народження письменника з ініціативи кафедри зарубіжної літератури Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (нині національний університет). Стенди відображають життєвий і творчий шлях “генія із геніїв” (Олесь Гончар) М. Гоголя, його зв’язок з Україною: “Ніжин”; “Вечера на хуторі близ Диканьки”; “Київ”; “Миргород”; “Тарас Бульба”; “Ревизор”; “Далеко від Батьківщини”; “Шлях у вічність”; “Полтавщина”; “Гоголь і сучасність”. У центрі портрет М. Гоголя, під яким розміщений його вислів: “Будьте не мервье, а живые души”. На протилежному боці – слова письменника: “Блестит вдали какой-то луч спасения: святое слово *любовь*”, поряд із ним (по боках) інші вислови М. Гоголя: “Как поступить, чтобы признательно, благодарно и вечно помнить в сердце моем полученный урок?”; “Соотечественники! Я вас любил – любил тою любовью, которую не высказывают, которую дал мне Бог...”; “Рожден я вовсе не затем, чтобы произвести эпоху в области литературной. Дело мое – душа и прочное дело жизни”. У кімнаті-музеї проводять заняття, секційні засідання традиційних Гоголівських читань, засідання літературних гуртків, екскурсії для студентів та учнів шкіл м. Полтави та області.

ГОЛОВКА АНДРІЯ ШКІЛЬНА КІМНАТА-МУЗЕЙ.

Відкрито 01.12.1987 р. при Козельщинському навчально-виховному комплексі Полтавської обл. Керівник – учитель української мови та літератури Н. П. Манько. В основних фондах музею налічується 70 експонатів. Зібраний матеріал представлено такими експозиціями: “Життєпис А. В. Головка”; “Життя в боротьбі”; “Життя в труді”; “Джерела творчості”; “Класик літератури”; “У вінку шани”. У музеї зберігаються особисті речі А. Головка, листи дружини, листівки. Учні ведуть пошуково-дослідницьку роботу, пов’язану з вивченням життя і творчості письменника-земляка. Матеріали музею використовуються під час навчальних занять, виховних годин.

ГОНЧАРА ОЛЕСЯ ШКІЛЬНИЙ ІСТОРИКО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ.

Відкрито 1.09.1988 р. при Кіровській загальноосвітній школі І–ІІ ступенів Кобеляцького р-ну Полтавської обл. Керівник – учитель історії В. М. Бородай. Кількість предметів основного фонду – 117; найцінніші експонати: портрет О. Гончара, подарований односельцем

О. М. Андрійченком; матеріали про відкриття музею в с. Сухій (2001); предмети старовини (прядка, колесо від чумацького воза, деталь ткацького верстата, борона, гребінь, зернотерка, міні-борінка, праски, серпи, ціп, ківш, ступи, старі мідні монети); предмети українського національного одягу (вишиті рушники, сорочки). Експозиційні розділи музею: “Життя і творчість О. Т. Гончара”; “Історія села”; “Історія школи”; “Природа краю”. У музеї проводять виховні заходи.

ГОНЧАРА ОЛЕСЯ ШКІЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 2.04.1988 р. при Кобеляцькій загальноосвітній школі I–III ступенів № 2 імені О. Гончара Полтавської обл., розміщено в окремій кімнаті. Завідувач – заступник директора з виховної роботи Н. В. Чуніхіна. Загальна кількість експонатів – 179, з них предметів основного фонду – 98; оригінальні експонати: особисті речі письменника (окуляри, ручка, блокнот, фломастер, скрепки); земля з могили О. Гончара; оригінальні листівки, надіслані в Суху однокласникові М. Т. Білограду. Експозиційні розділи музею: “Дитячі та юнацькі роки О. Т. Гончара”; “О. Т. Гончар у роки Великої Вітчизняної війни”; “О. Т. Гончар – визнаний художник слова”; “О. Т. Гончар – громадський і політичний діяч”; “Одесь Гончар і Кобеляччина”; “Останні роки життя письменника”.

Музей відвідують учні, учителі району та області.

ГОНЧАРСЬКОЇ РОДИНИ ПОШИВАЙЛІВ МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-САДИБА. Відкрито 1999 р. у смт Опішному (вул. Заливчого, 63) в колишній садибі Гаврила Ничипоровича (1909–1991) та Явдохи Данилівни (1910–1994) Пошивайлів зусиллями Національного музею заповідника українського гончарства в Опішному. Ідея створення музею належить Я. Пошивайло, яка збрала велику колекцію гончарних творів Г. Пошивайла: традиційний побутовий посуд, диво-вази, архаїчні барині, дитяча іграшка-монетка, зооморфна й антропоморфна скульптура. Окрасою музею є такі його твори: “На ярмарок”, “Куми”, “Солоха і дяк”, “Возний”, “Біля криниці”, “Троїсті музики”. Збірку батька поповнили мистецькі твори сина Миколи: зооморфна скульптура, сюжетні композиції на селянську тематику (“Честь і слава вам, хлібороби!”, “У полі”, “Жінки – на трактор”, “Робітник”, “Силач”, “Запрошуємо в дояри”, “Хліб – усьому голова”, “Гончар” та ін.). Зібрано велику колекцію опішненських теракотових кахель XIX – поч. XX ст., таврованої цегли к. XIX – I половини XX ст. Стіни прикрашають “кілкові” рушники, народні картини, родинні світлини. Фондова колекція нараховує 1571 твір, із них

представників роду Пошивайлів – 1347, вироби XIX–XX ст. інших авторів (224), 59 творів інших видів народного мистецтва, 82 фотографії, 323 предмети побуту. У малій кімнатці з одним віконцем стоїть ліжко, навпроти нього – гончарний круг. У музеї побували діячі культури і мистецтва, політики, учні, студенти, прості робітники, селяни, які залишили захоплені відгуки про цей храм культури.

А-ра: Яценко Марія. Меморіальний музей-садиба гончарської родини Пошивайлів // Пошивайло Олесь. Гончарна велич і трагедія Макарового Яру доби Розстріляного Відродження. – Опішне: Українське Народознавство, 2008. – С. 219–220.

ГОРЬКОГО ОЛЕКСІЯ МАНУЙЛІВСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ. Створено 1938 р. в с. Мануйлівці Козельщинського р-ну Полтавської обл. з ініціативи письменників О. Гончара та О. Юренка. У роки Другої світової війни фашисти розгромили і спалили музей. 1960 р. прийнято рішення про будівництво нового приміщення, а в 1961 р., у день 25-річчя від дня смерті письменника, літературно-меморіальний музей відкрито. Експозиція розміщена в п’яти залах і висвітлює життєвий і творчий шлях, увічнення пам’яті О. Горького, його перебування в Мануйлівці в 1897 і 1900 рр., вплив письменника на розвиток світової літератури.

Документи, матеріали, фотографії першого залу – розповідь про дитинство та юнацькі роки, початок літературної діяльності О. Горького. В експозиції фотокопія листа метричної книги Варваринської церкви Нижнього Новгорода за 1868 р. із записом про народження О. Пешкова, фото В. Короленка, фотокопія літературної газети “Волчарь”, де було надруковане оповідання “Дед Архип и Лёнька”, титульної сторінки журналу “Русское богатство”, повідомлення з газети “Правительственный вестник” про вибори М. Горького в Академію і резолюція Миколи II про скасування цих виборів, фотокопії листів В. Короленка до О. Горького й О. Горького до В. Короленка, фотокопії театральних афіш п’єс Горького Московського художнього театру. Представлені книги різних років, картина художника Б. А. Дехтерьова “На березі Волги” і Н. Смірнова “Будинок Кашириних у Нижньому Новгороді”.

Матеріали другого залу повністю присвячено перебуванню письменника в Мануйлівці. Серед експонатів – фотокопія будинку, де жив О. Горький; фото, на якому зображені Горький із дружиною; фото пейзажу поблизу річки Псел, недалеко від Мануйлівки; ваза, оформлена уродженцем с. Мануйлівки І. І. Ткаченком, на якій зображено окремі сторінки з біографії

Горького, малюнки до оповідання “Ярмарка в Голтве”; особисті речі письменника (вишиті рушник і українська плахта, які він купив на ярмарку в Полтаві, запонки до сорочки, які дарував синові Максиму, закладка для книги, портрет О. Горького, виконаний художником Л. М. Хорошкевичем на замовлення дружини); фотографія репродукції автопортрета Т. Шевченка; фотографія пам’ятника Кобзареві в Харкові; фотографія Тараса Григоровича, яку Горькому подарував лікар М. І. Долгопалов на пам’ять про Шевченківські вечори в Нижньому Новгороді; фотокопія сторінок із рукописів лекцій про Шевченка, які Горький готував на Капрі; картина Г. Мелехова “О. М. Горький читає “Кобзар” Т. Г. Шевченка жителям села Мануйлівки”, О. М. Кузовкіна “Горький серед селян”, Є. Плехана “Ярмарка в Голтві”. У центрі залу – скульптура О. М. Горького (автор І. Гончар).

Матеріали третього залу знайомлять із діяльністю О. Горького в 1905–1920 рр.: поїздка до Америки, життя на Капрі, літературна і громадська діяльність. У ньому зберігаються журнали “Современный мир” (1912), “Современник” (1913), “Просвещение” (1913), картина художників В. В. і Л. Г. Петрових “9 січня 1905 року”, фотокопія акварелі “О. М. Горький і М. М. Коцюбинський на березі моря”, скульптура М. Веронського “Горький і Коцюбинський”.

В експозиції четвертого залу – матеріали, які розповідають про перебування О. Горького за кордоном, поїздки по країні, драматургію 1930-х рр.; фотопортрет О. Горького 1922 р.; карта-схема листування письменника в період життя в Соренто; фотомонтаж про перебування його на хлібзаводі в Ленінграді, на фабриці “Тригорна мануфактура” в Москві, на бакинських нафтових промислах; численні світлини про відвідини Дніпробуду, комуни “Авангард”, Курязької дитячої колонії біля Харкова, про зустрічі та бесіди письменника з молоддю.

Матеріали п’ятого залу приурочені значенню творчості О. Горького, увічненню його пам’яті. Тут експонуються документи й матеріали про відзначення письменника високими нагородами, про його участь у роботі I з’їзду письменників (можна послухати уривок промови Горького на цьому форумі), гіпсова помертна маска (скульптор С. Д. Меркулов), фотодокументи про дні прощання з письменником, про святкування його ювілеїв. У цьому залі зберігаються картина Л. А. Зільберштейна “О. М. Горький виступає на I з’їзді письменників”, репродукція полотна І. О. Соколова “Будинок, в якому жив М. Горький в Горках”.

У створенні Мануйлівського літературно-меморіального музею, поповненні його матері-

алів брали участь письменники, діячі культури, музейні працівники Києва, Полтави, Москви, Санкт-Петербурга, Новгорода й ін. міст.

Л-ра: Артюшенко Л. П. Мануйлівський літературно-меморіальний музей О. М. Горького. – Вид. 3-є, переробл. і доп. – Полтава: Дивосвіт, 2009.

ГРЕБІНКИ ЄВГЕНА КІМНАТА-МУЗЕЙ.

Створено 1990 р. при Гребінківському районному народному краєзнавчому музеї. Основний фонд – 200 одиниць, серед яких твори письменника – 5-томне (1957) і тритомне (1981) видання, а також прижиттєва книга байок (С.-Петербург, 1862). У 2012 р. проведено реконструкцію. Експозиції: “Дитячі та юнацькі роки Є. П. Гребінки”, “Навчання в Ніжинській гімназії”, “Петербурзький період життя Є. П. Гребінки”, “Шевченко і Гребінка”, “Літературна діяльність Є. П. Гребінки”, “Педагогічна діяльність Є. П. Гребінки”, “Микола Гребінка”, “Дослідники творчості Є. П. Гребінки”, “Вшанування пам’яті Є. П. Гребінки. Обласне свято «Гребінчина світлиця»”, “Відзначення 200-річчя від дня народження Є. П. Гребінки”. Музей підтримує зв’язки з Національним музеєм Т. Г. Шевченка, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Ніжинським університетом імені М. Гоголя, ученими – дослідниками творчості Є. Гребінки із Самари, С.-Петербурга. Щорічно музей відвідує понад 5000 осіб. Проводять тематичні та оглядові екскурсії, уроки, зустрічі з ветеранами Другої світової війни й інші заходи.

ГРЕБІНКИ Є. П. СІЛЬСЬКИЙ МУЗЕЙ. Заснувала на громадських засадах Наталівська сільська рада Гребінківського р-ну Полтавської обл. 1987 р. до 175-річчя від дня народження письменника. Знаходиться в сільському Будинку культури села Мар’янівки Гребінківського р-ну. Керівник – педагог-організатор місцевої школи М. Харченко. Складається з двох розділів: “Історія села”, “Видатний земляк-письменник”. Перший розділ представлений тематичними експозиціями “Видатні люди села”, “Сучасне село”, другий – “Дитячі роки Є. П. Гребінки”, “Роки навчання письменника в Ніжинській гімназії”, “Петербурзький період”, “Останні роки митця”. У музеї зберігаються копії рукописів творів Є. Гребінки

“ГРЕБІНЧИНА СВІТЛИЦЯ”. Шкільна музейна кімната. Заснувала Мар’янівська загальноосвітня школа I–III ст. Гребінківського р-ну. Діє з 2.02.1996 р. Розташовано в приміщенні школи. Керівник – педагог-організатор М. Харченко.

У музеї зберігаються копії архівних документів, що належали родині Є. Гребінки, порт-

рет та бюст письменника, старовинні побутові речі: лампадка, образи, розміщені на дерев'яній божниці кін. XIX ст., прикрашені різьбленням, лави, скриня, сільськогосподарський реманент. Відтворено інтер'єр української хати XIX ст. Основна частина експозиції відображає життєвий і творчий шлях поета-байкаря.

Л-ра: Зоря Полтавщини. – 2006, 3 лютого; Україна молода. – 2004, 2 березня.

ГУРАМІШВІЛІ ДАВИДА МИРГОРОДСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ. Літературно-меморіальний музей. Відкрито 1969 р. В його оформленні використано елементи архітектури й народного декоративно-ужиткового мистецтва Грузії. Експозицію побудовано відповідно до трьох основних періодів життя письменника – грузинського, українського та російського. Матеріали першого залу розповідають про життя Д. Гурамішвілі в Грузії та Росії. Його рідні краї – Східна Грузія, селище Сагурамо. Уявлення про тогочасну Грузію дає карта 1723 р., на якій зображено окремі царства, князівства, а також розділені феодальні угруповання, які ворогували між собою. В експозиції представлено зброю та обладунки грузинського воїна XVIII ст. (рушниця, пістоль, меч, шабля, щит, шолом та кольчуга). Ці експонати мають символічний зміст: вони свідчать про те, що історія тогочасної Грузії – неперервна боротьба вільнолюбивих горців за свою незалежність. Про життя різних верств грузинського народу, про їхню історію, побут, мистецтво розповідають численні фотографії господарчих будівель і приміщень (олійниця, млин, дарбазі [вітальня]), експонати (посуд для вина – куталі, нітра, кокура; для пиття вина – ріг, кула, кевві, кечхо, тіала; мідні кухоль та каструля; саджеро – посуд, у якому носили їжу на поле); побутові предмети (різьблена скринька, веретено і підставка для нього, свічник, шампур, серп); музичні інструменти (дипліпіто [барабан], пандурі [струнний інструмент], саламурі [сопілка]); грузинські монети XVIII ст.; макет дремі – гарби для перевезення винограду; національний одяг: чоловічий (чоха [верхній одяг], ахалуні [сорочка], шапка кахетинська, паранги [хевсурський вовняний одяг], панчохи); жіночий (садіацо [хевсурська вовняна сукня]; грузинський національний костюм (біла шовкова сукня); взуття (каламані [селянське шкіряне взуття]); хурджини [перекидна вовняна сумка]. Серед експонатів подарунки представників миргородської грузинської діаспори.

Наступний розділ експозиції розповідає про громадських та культурних діячів, які певною мірою вплинули на формування політичних, моральних і естетичних поглядів молодого

поета (їхні портрети вміщено на стенді): Шота Руставелі (класик грузинської літератури 2-ї пол. XII ст. – 1-ї пол. XIII ст.), Антоній I (1744–1790), Бесікі (Бессаріон Габашвілі, 1750–1791), Сулхан-Саба Орбеліані (1658–1725), Вахтанг VI Багратіоні (1675–1737).

У музеї зібрано відомості про різні епізоди із життя Д. Гурамішвілі: як він дістався Астрахані, а потім по Волзі – Москви (1729). В експозиції поміщено копію плану Москви, підготовленого І. Мічуріним 1739 р., як Гурамішвілі отримав 30 “димів” – 20 дворів у Миргороді і 10 у с. Зубівці, що засвідчує розміщений в одній із вітрин витяг з архівних матеріалів про розселення грузинів по Україні.

Є в музеї матеріали, що розповідають про бойовий шлях Грузинського гусарського полку. Це плани бою біля Ставучан, що поблизу Хотина (17 серпня 1739), Грос-Егерсдорфської (1757) та Цорндорфської (1758) битв; план облоги Кюстріна (1758). Інформацію доповнює картина полтавського художника Є. Путрі “Давид Гурамішвілі в бою з турками під фортецею Хотин” (1986) та скульптура М. Когана “Давид Гурамішвілі у молодому віці” (1977). Окраса цього розділу експозиції – зброя XVIII ст. (рушниця, шабля, пістоль, меч).

Експозицію другого залу присвячено життю і творчості Д. Гурамішвілі в Україні. Карта розселення грузинів у Полтавській губернії, карта подорожей Гурамішвілі Полтавиною та зображення герба Миргородського повіту розпочинають цю експозицію. Поряд – різьблена на дереві робота миргородського майстра В. Кваші “Куточок села Зубівки часів життя Давида Гурамішвілі” (1969), світлина “Миргород. Місце відомої гоголівської калюжі”, “Старосвітський куточок у Миргороді”, фотокопія картини художника В. Орловського “Хутір”. Про побут тогочасної Миргородщини розповідають експонати: український жіночий національний одяг, козацький пояс, вишиті рушники (один з них – полтавським рушниковим швом); предмети щоденного вжитку (глиняні свічники, козацькі люльки, пічні кахлі, рубель, човник для плетіння рибальських сіток, прядка, церковні кадильниці); посуд (миски, горщик, куманець); скриня, кобза.

Д. Гурамішвілі був неабияким конструктором. Він винайшов підйомний кран для поливання полів, спроектував водяний млин. На одному зі стендів копії креслення водяного млина та водокачки, зроблених ним власноруч. Млин збудовано на річці Хорол поблизу села Зубівки. В експозиції представлено світлину “Місце на річці Хорол, де стояв млин Давида Гурамішвілі” та макет водяного млина.

Діє в музеї постійна виставка “Видання творів Д. Гурамішвілі різних років”: книги грузинською, українською, російською, чеською мовами, які побачили світ у Тбілісі, Києві, Москві, Ленінграді (С.-Петербурзі), Празі. Найдавніше з видань – “Давитіані” – надруковане 1911 в Тбілісі, найновіше – 2005 р. в Києві. Є також муляж рукопису “Давитіані”.

Цінну інформацію подано про українсько-грузинські літературні зв'язки у ХІХ ст. Відвідувачі дізнаються про зустріч українського поета Т. Шевченка з грузинським поетом А. Церетелі, про перебування Лесі Українки в грузинському містечку Сурамі, де вона й померла 1913 р., про відкриття в цьому місті музею і пам'ятника видатній дочці України, яку грузини називали “нашою Лесею”. Поміж експонатів цього розділу експозиції гіпсове погруддя А. Церетелі (скульптор І. Г. Шаповал, 1948); різьблені на дереві портрети Т. Шевченка (1950) та Лесі Українки (1987), виконані миргородським різьбярем І. Пазиничем; декоративне, різьблене на дереві панно “Україна і Грузія” (1981–1982); портрети Лесі Українки та Д. Гурамішвілі миргородського майстра В. Кваші; фотокопія картини художників Ходченка та Сльоти “Акакій Церетелі виступає на ювілейному вечорі Т. Г. Шевченка в Тбілісі 1914 р.”; світлина пам'ятника Лесі Українки та бібліотеки-музею її імені в Сурамі; портрети Н. Бараташвілі, В. Пшавели, І. Чавчавадзе, А. Церетелі, О. Гурамішвілі.

Останній розділ експозиції музею – своєрідна постійна виставка, присвячена Д. Гурамішвілі, Грузії та Україні, ушануванню пам'яті великого поета. Її експонати: погруддя Д. Гурамішвілі (скульптор О. Статкевич, 1955), картини українських та грузинських художників, сучасний прапор Грузії та фотоальбом “Трояндова революція” (Тбілісі, 2004), декоративні тарелі й вази, портрети поета в різних техніках (вишивка, рослинний пух, різьблення, карбування, інкрустація на дереві), сувеніри від гостей.

У музеї є ще один зал, у якому щорічно відбувається близько десяти виставок: художніх робіт миргородських митців (персональні або збірні), дитячих робіт, робіт студентів Миргородського керамічного технікуму, огляд фондів музею.

А-ра: Степаненко М. І. Літературні музеї Полтавщини. – Полтава: АСМІ, 2006. – С. 251–292; Розсоха Л. Миргородський музей Давида Гурамішвілі: Путівник. – Харків, 1977.

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 20.03. 2009 р. при Потічанській загальноосвітній школі І–ІІ ступенів Решетилівського р-ну Полтавської обл., розміщено в окремій кімнаті. Керів-

ник – учитель початкових класів Л. В. Назарчук. Кількість предметів основного фонду, за інвентарною книгою, – 183. Експозиційні розділи: “Гончарство”, “Деревообробка”, “Лозоплетіння”, “Килимарство”, “Вишивка”, “Національна дитяча іграшка”, “Знаряддя праці українців”, “Посуд”, “Національний одяг”, “Побутові речі”. У музеї зберігаються вишивка на полотні поч. ХІХ ст., ікона поч. ХІХ ст., предмети побуту (ліжка, ночви, прядки, мотовила, серпи, форми для плиток, рубель, гребки поч. ХІХ ст.).

ДОНЧЕНКА ОЛЕСЯ ШКІЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 18.09.1990 р. при Лубенській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів № 4 Полтавської обл. Керівник – учитель української мови та літератури В. В. Гамова. Розміщено в окремій аудиторії.

Розділи музею: “Родина Донченків та дитячі роки письменника”, “Літературна діяльність О. Донченка”, “Пам'ять про письменника”. Кількість експонатів основного фонду – 62. Найціннішими є особисті речі митця (одяг, канцелярські прилади), рукописи творів, зокрема перших віршів, оригінал епістоли до сина Володимира, фонозапис спогадів дружини Марії Макарівни, фотознімки, світлини батьків Василя Яковича та Олександри Іванівни, письменника з дружиною і сином Володимиром, онучок Жені та Наталії, правнука Олексія, сестри Наталії.

У вітринах знаходяться листи й листівки, що засвідчують плідну співпрацю Донченка з газетою “Червона Лубенщина”. Окраса музею – макети найвідоміших книг Олесь Васильовича, що побачили світ у різні роки. Цікавим й інформативним є розділ, присвячений ушануванню пам'яті письменника. Тут уміщено спогади про О. Донченка майстрів слова Лубенщини В. Малика та П. Мостового, учительки СШ № 4 В. Н. Таранди, учительки СШ № 6 Н. М. Дрібної, сім'я якої мешкала в одному будинку з Донченками, листи дружини, статті, опубліковані в місцевій пресі, матеріали про відзначення сторічного ювілею від дня народження талановитого художника слова.

ДРАГОМАНОВИХ РОДИНИ ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 1995 р. в м. Гадачі Полтавської обл. Розташовано в пристосованому приміщенні побудови 1830 р. неподалік того місця, де стояла колись садиба Драгоманових. Експозиція представлена 6 умовними розділами. Перший розділ – “Гадач – місто козацьке” – розповідь про 500-літню історію Гадача, зокрема про будівництво Миколаївського монастиря (1648), організацію в ХVІ ст. Гадацького полку для боротьби з ханством, про першого його полковника Кіндрата Бурляя, про фортеч-

ну браму, де проживала старшина і міська знать і в разі небезпеки могло сховатися все населення. Виняткову увагу приділено періодові, коли Гадач був адміністративною столицею війська запорізького, а потім повітовим містечком малоросійським.

Другий розділ присвячено сім'ї Драгоманових – пращурам Олени Пчілки й Михайла Драгоманова, їхньому дідові, батькові, дядькові, колу людей, з якими спілкувалася родина в різні часи.

У третьому розділі висвітлено життєвий і творчий шлях Михайла Драгоманова, його навчання в Гадацькому училищі, полтавській гімназії, на історико-філологічному факультеті Київського університету, здобуття ступеня магістра, перебування в європейських університетах, виїзд за кордон (Відень, Женева, Баварія), видавничу діяльність, останні дні життя, його вільнолюбиві погляди.

Четвертий розділ приурочено Олені Пчілці: її початковій освіті, навчанню в Київському інституті шляхетних дівчат (1866), участі у виданні тижневика “Рідний Край”, газети “Гадацьке земство”, великій літературно-громадській, науковій діяльності.

Матеріали п'ятого розділу знайомлять із гадацьким періодом життя Лесі Українки. Велику увагу приділено перебуванню на батьківщині поетеси С. Мержинського (1888), О. Кобилянської, М. Лисенка (1899). Останній розділ – розповідь про сучасний Гадач, про вшанування пам'яті Михайла Драгоманова, Олени Пчілки, Лесі Українки. У музеї зберігаються картини місцевих художників М. Пісного та М. Позивайла: “Церква, збудована за кошти Драгоманових”, “Леся Українка та Ольга Кобилянська біля річки Псел”, а також меморіальні речі: статуетка “Єгиптянка”, яку Леся Українка привезла з Єгипту, зроблена рукою поетеси вишивка-фрагмент чоловічої сорочки, фотоальбом без світлин, який належав Михайлові Драгоманову, лампа, якою користувалася родина Драгоманових. Зберігаються також меморіальні речі к. ХІХ – поч. ХХ ст. (стіл і два стільці), придбані в місцевих жителів.

ЗАЛКИ МАТЕ БІЛИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ. Діє з 1976 р. в с. Білики Кобеляцького р-ну Полтавської обл. Історія музею починалася з музейної кімнати, створеної 1961 р. в Біликах на громадських засадах. Місцевим ентузіастам допомагали творчі установи, наукові та культурно-освітні заклади, учені, прихильники таланту М. Залки. Цінні експонати передали дружина й дочка письменника – В. І. та Н. М. Залки. 1971 р.

побудовано приміщення музею, створено нову експозицію. 1978 р. у зв'язку з 80-річчям від дня народження М. Залки народний музей перетворено на державний літературно-меморіальний музей. Його фонди розміщено в чотирьох кімнатах, одна з яких меморіальна. Погляд відвідувачів у невеликій кімнаті-вітальні привертає збільшений фотопортрет М. Залки. Світлини розповідають про трудове життя колгоспників, кращих виробничників с. Білики. У музеї зберігається фото Міхая Франкля, хати, де народився митець, околиць села Мотольч, річки Самош, поруч дарунки, які прислали родичі Залки з Угорщини; серветка з видами Будапешта, дерев'яна, обтягнута шкірою фляга, ляльки в національному вбранні угорських селян. В експозиції вміщена фотокопія “Автобіографічна довідка”, у якій згадано те, що “почав писати в 1911 році. Прозаїк, але спочатку писав, звичайно, і вірші”.

Документи, фотографії, книги, розміщені в хронологічній послідовності, повно висвітлюють життєвий і творчий шлях письменника, який любив приїздити в с. Білики, працював тут над творами “Безсмертя”, “Кавалерійський рейд”, “Добердо” та ін. Експонуються також речі, що належали Залці: військовий посібник із зробленою ним закладкою, червона зірка з кашкета, торбинка для солі, написана ним стаття і власноруч виготовлена таблиця “Директор театру Залка М. М.”. На одній із світлин – командир батальйону І-ї кінної армії М. Залка, на іншій він разом із воєначальниками – К. Ворошиловим, С. Будьонним, С. Тимошенком, ще на іншій – він директор Московського театру Революції (1925–1928).

Добре представлено таку сторінку, як спілкування М. Залки з відомими радянськими письменниками – О. Серафимовичем, О. Безименським, Вс. Івановим. На чільному місці портрет Д. Фурманова, поряд із яким вислів Залки: “Я письменником не можу себе вважати раніше 1923 року, коли відбулася моя зустріч з Д. Фурмановим”; поряд із фото М. Островського вміщено його лист до Мате Залке від 5.05.1935 р.: “Надсилаю тобі уривок мого нового роману “Народжені бурею”, над яким я зараз працюю... У цьому уривку фігурує твоє ім'я”. На численних світлинах можна бачити письменника на майданчику однієї з новобудов п'ятирічки, у Казахстані в період колективізації, на спорудженні доріг у Чувашиї.

Темі любові М. Залки до України присвячено окрему експозицію. Разом із портретом Кобзаря і світлиною, на якій зображено угорського письменника на Чернечій горі, наведено запис із книги відгуків Музею Т. Г. Шевченка: “Я йду до нього, щоб збагнути справжнє

значення справжнього безсмертя великого”. Цінними є малюнки, зроблені дружиною В. І. Залкою під час приїзду до Біликів: хати М. Жмудь і В. Потапенка, де жили Залки; мальовничі місця навколо села; Ворскла; М. Залка на відпочинку; М. Залка в солом'яному брилі рубає дрова на подвір'ї. Є в музеї портрети українських письменників, з якими дружив Залка, – Ю. Яновського, Ю. Смолича, О. Ковіньки, С. Голованіського, І. Микитенка, П. Усенка. Зберігаються листи наших майстрів слова до Залки, їхні спогади. Зібрані й дбайливо впорядковані також спогади жителів Біликів про Залку, збережені речі, якими він користувався, коли приїздив у село: опішнянський глечик для води, мідний кухоль, куманець, глиняні миски. Серед експонатів – листи та поштівки, адресовані Залці в Білики або написані ним тут; сторінки його нотаток: номери телефонів, розклад руху поїздів через залізничну станцію Ліщинівка (Білики), ділові документи; похідні валіза й сумка, одяг, письмове приладдя.

У меморіальній кімнаті зібрано особисті речі письменника з його московської квартири й ті, що збереглися в Біликах: килим, меблі, бюро, за яким письменник працював, крісло. Під склом на бюро фотографії рідних (племянника Бели Араді, дружини та доньки), попільниця, настільна лампа. На стіні кімнати барельєф Адама Міцкевича – перша продукція структурно-ливарної фабрики, директором якої свого часу був М. Залка. Експонатний ряд доповнюють декоративна ваза й таріль із зображенням М. Залки, які подарувала музею дочка письменника, зроблений Залкою “лакей” (пристрій для зняття взуття) та інші його особисті речі.

Сьогодні Білицький державний літературно-меморіальний музей не функціонує. Його фонди передано до Білицького музею історії та художньо-ужиткового мистецтва.

А-ра: Остроушко А. М., Білодід І. А. Музей Мате Залки: Путівник. – Х.: Прапор, 1979.

КАНІВЦЯ ВОЛОДИМИРА ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 7.05.2005 р. при Веселодолінській загальноосвітній школі I–II ступенів Глобинського р-ну Полтавської обл. Завідувач музею – педагог-організатор школи О. А. Сокіл. Музей налічує 258 експонатів, розташований у двох залах. У першому залі розміщено афіші театрів, на сценах яких ставилися п'єси В. Канівця, у другому – фотографії, рукописи, особисті речі письменника. Експозиційні розділи музею: “Життєвий шлях Володимира Канівця”; “Перший період творчості”; “Проза”; “Драматичні твори”; “Афоризми”; “Література рідного краю”. У вітринах – програмки п'єс, ксерокопії особистих документів, статті, присвячені

творчості письменника. Зберігаються книги, які В. Канівець подарував школі.

У музеї проводять виховні заходи, уроки літератури рідного краю.

КИРИЧЕНКО РАЇСИ МУЗЕЙ. Важливий складник музейного комплексу Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, осередок вивчення життя і творчості Березині української пісні. Відкрито в першу річницю після смерті співачки 9.02.2006 р. в аудиторії № 311 другого навчального корпусу. Авторське втілення музею здійснили український дизайнер, музейний експозиціонер, член Національної спілки художників України Олександр Нечипоренко у співавторстві зі своєю дружиною Надією Панченко.

Складається з трьох експозиційних відділів, що відображають періоди життя і творчості Р. Кириченко: дитинство та юність, активна концертна діяльність, останні роки життя і творчості. Фонд винятково цінний та різноманітний: фотодокументи, особисті речі співачки, музичний фонд, відеотека. Архівний фонд постійно поповнюється дарчими надходженнями, серед них – музичні та поетичні збірки митців, які співпрацювали з Р. Кириченко. Унікальним експонатом є концертна сукня співачки авторської роботи полтавської майстрині І. Перепелиці.

Музей став переможцем I Всеукраїнського конкурсу на кращий громадський музей України (2009). Він учасник Програми підтримки музейних працівників, яку зніціював Центр розвитку музейної справи та Фонд “Україна 3000” (2008).

Традиційною формою роботи є групові та індивідуальні екскурсії. Тут побували понад 7000 відвідувачів: студентство та учнівська молодь Полтави та області, творча інтелігенція, гості з багатьох куточків України та з-за кордону. Для студентів університету цей храм культури став своєрідним навчально-виховним центром: на його базі проводяться заняття з музеєзнавства, культурології, народознавства, а також музейна практика.

А-ра: Кудряшов Г. О. Слово про Раїсу Кириченко. – Полтава: Дивосвіт, 2007; Кудряшов Г. “...І нескінченні ті пісні однині, як пам'ять тих, хто так тебе любив!..”: у Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка відкрито музей Раїси Кириченко // Рідний край. – 2006. – № 1 (14); Кудряшов Г. Музей народної артистки України, Героя України Раїси Кириченко // Музеї України. – 2008. – № 1 (25).

КОВІНЬКИ ОЛЕКСАНДРА ШКІЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 9.12.1999 р. при Пłosківській загальноосвітній школі I–II

ступенів. Керівник – учитель української мови й літератури А. О. Романець. Кількість предметів основного фонду – 200. Найціннішими експонатами є особисті речі О. Ковіньки: костюм, сорочка-вишиванка, окуляри, олівці та ручки, якими він користувався. Зберігається епістолярій письменника (його листування з відомими літераторами, діячами культури). Більшість експонатів передала музеєві дочка Олександра Івановича Ярина Олександрівна Маєвська. Експозиційні розділи музею: “З чого все починалося”, “Все на світі треба пережити”, “Літературна діяльність О. І. Ковіньки”, “Вшанування творчості письменника”. Традиційним стало проведення в музеї щорічного районного свята гумору “До Ковіньки на хвилину, на веселу гуморину”. Використовується в навчально-виховному процесі.

А-ра: Мошинець Т. Чи весела нині “Ковінька”? // Решетилівський вісник. – 1992, 4 лютого; Григор’єва Т. Свято гумору у Плоскому набирає розмахів // Решетилівський вісник. – 2008, 28 березня.

КОРОЛЕНКА ВОЛОДИМИРА ДАЧА. Розташована в с. Куйбишеве (Хатки) Шишацького р-ну Полтавської обл. 1903 р. В. Короленко гостював тут у відомого петербурзького юриста В. Беренштама і вирішив побудувати собі дачу. 1904 р. завезено будівельні матеріали, а 1905-го оселю зведено. Вона вийшла дуже зручна: з двома балконами й терасою, чудовим краєвидом на Псел з одного боку й на гору – з другого. У 1905–1919 рр. сім’я майже ціле літо перебувала в Хатках. Тут підготовлено першу частину автобіографічної повісті “Історія мого сучасника”, написано статті “Лев Миколайович Толстой” (1908), “Справа Глускера” (1908), “Ще до рис військового правосуддя” (1911), “Пам’яті чудового росіянина” (1911), “Про маріампільську зраду” (1916) і “Війна, батьківщина і людство” (1917).

Після смерті В. Короленка дачею опікувався за згодою з дружиною митця місцевий житель Михайло Чернявський. Пізніше в будинку письменника тимчасово розмістили школу. Приміщення тривалий час пустувало. Улітку 1936 р. будівлю передано Харківському художньому інституту (нині державна академія дизайну та мистецтв) для проходження практики студентів та літнього відпочинку викладачів. 26.08.1996 р. Президент України Леонід Кучма видав указ “Про оголошення територій і об’єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення”. З метою збереження та відтворення цінних природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу оголошено заказниками й пам’ятниками природи загальнодержавного значення території та

об’єкти, які мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне й пізнавальне значення. Поміж них і ландшафтний заказник “Короленкова дача”. Трохи пізніше “дачу” було передано в підпорядкування Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (тепер національний університет). Завдяки зусиллям ректора цього вищого навчального закладу В. Пащенко, голови обласної державної адміністрації Є. Томіна і Героя Соціалістичної Праці, Героя України, академіка, засновника приватного підприємства “Агроєкологія” С. Антонця створено садибу Короленків.

26.07.2003 р. до 150-річчя від дня народження В. Короленка і 100-річчя з часу поселення його в Хатках урочисто відкрито відреставроване обійстя. Згодом тут буде відкрито меморіальний музей. Зараз ентузіасти займаються збиранням спогадів та свідчень місцевих жителів про Короленка.

А-ра: Степаненко М., Ольховська Л. Ім’я Володимира Короленка на літературній карті Полтавщини // VI Короленківські читання: Зб. наук. праць. – Полтава: ПДПУ, 2007.

КОРОЛЕНКА ВОЛОДИМИРА МУЗЕЙНА КІМНАТА. Створено 1978 р. до 125-річчя від дня народження письменника в Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (нині національний університет) при кафедрі російської та зарубіжної літератури (тепер світової літератури). Реекспозицію здійснено в 1998, 2005 рр. На стендах уміщено унікальні фотографії, цінні документи, які різнобічно висвітлюють життя, творчість та громадську діяльність В. Короленка полтавського періоду: “Полтава часів В. Г. Короленка”; “Дім В. Г. Короленка”; “В. Г. Короленко – громадський діяч”; “В. Г. Короленко в роки революції та громадянської війни”; “Любов і шана земляків”; “Літературна діяльність В. Г. Короленка в Полтаві”; “В. Г. Короленко – публіцист”; “Літературно-меморіальний музей В. Г. Короленка в Полтаві”; “Українська тема у творчості В. Г. Короленка”; “В. Г. Короленко й українська культура”. Чимало матеріалів потрапили до музейної кімнати з фондів Полтавського літературно-меморіального музею В. Г. Короленка. Експонати служать наочними посібниками, допомагають студентам глибше засвоїти письменницький і громадянський феномен В. Короленка. У кімнаті проводять заняття, засідання літературних гуртків, екскурсії для студентів та учнів м. Полтави та області, секційні засідання традиційних Короленківських читань.

А-ра: Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка мовою музейних експонатів (Нариси про музеї, музейні кімнати, музей-

ні аудиторії). – Полтава: ПДПУ, 2000; Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка: кімнати-музеї у науковій та інноваційній діяльності / Уклад.: В. І. Лагно, М. С. Ворцепньова. – Полтава: АСМІ, 2009.

КОТЛЯРЕВСЬКОГО ІВАНА МУЗЕЙНА КІМНАТА. Створена з ініціативи кафедри української літератури Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (нині національний університет) 1978 р. до 140-річчя від дня смерті письменника. Автор проекту й більшості експозицій – доцент кафедри української літератури І. Бацула. Реекспозицію здійснено 2003 р. На стендах відображено життєвий і творчий шлях зачинателя нової української літератури й нової української літературної мови: “Іван Петрович Котляревський”; “Полтавщина часів Івана Котляревського”; “Він перший почав писати мовою, якою говорило населення цілого краю...”; “І “Енеїди” владний сміх, Полтави тихої корона”; “Наталка Полтавка – праматір українського театру”; “...Котляревський у щасливий час Вкраїнським словом розпочав співати...”; “Між нас тобі, поете, жити, Як і між тих, що прийдуть після нас”; “«Енеїда» І. Котляревського: дискусійні проблеми, спроба нового прочитання з погляду літературних напрямків і течій”. У центрі музейної експозиції портрет письменника, під яким розміщений вислів Лесі Українки, М. Старицького, Олени Пчілки, Б. Грінченка про автора “Енеїди”: “*Натхненне слово Івана Котляревського «рідну мову піднімало до високостей національного письменства, ... живило наш дух народний животворчою силою»*”. На протилежному боці вислів Т. Шевченка:

Будеш, батьку, панувати, поки живуть люди;

Поки сонце з неба сяє, тебе не забудуть.

Окрасою музейної кімнати є картини художників К. Матцева “Дитинство поета”, А. Сербутовського “На уроці”, В. Кумова “Серед селян”, які подарував Полтавський літературно-меморіальний музей І. П. Котляревського. У музеї-кімнаті проводять заняття, засідання літературних гуртків, студії “Заспів”, екскурсії для студентів, учнів шкіл м. Полтави і області.

Л-ра: Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка мовою музейних експонатів (Нариси про музеї, музейні кімнати, музейні аудиторії). – Полтава: ПДПУ, 2000.

ЛИМАНСЬКОГО ПАВЛА АУДИТОРІЯ-МУЗЕЙ. Відкрито 2002 р. на базі психолого-педагогічного факультету та кафедри музики Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (тепер національного університету) в аудиторії 403 навчаль-

ного корпусу № 3. Керівник – аспірантка кафедри музики А. Трохименко. В основному фонді 57 експонатів: фотодокументи, наукові праці, рукописи, особисті речі заслуженого працівника культури України, доцента кафедри музики і співів Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка П. Лиманського. Матеріал розміщено у двох експозиціях: перша присвячена життєпису митця, становленню його як майстра хорового мистецтва, друга – музично-громадській діяльності. Особливе місце займає фотогалерея хорових колективів, керівником яких у різні роки був П. Лиманський. В аудиторії-музеї проводять екскурсії, заняття, творчі зустрічі з видатними людьми.

ЛІТЕРАТУРИ ТА МИСТЕЦТВА ДЕРЖАВНИЙ МУЗЕЙ. Діє в м. Кобеляки з 10.02.1982 р. Створенню музею сприяли органи міської та районної влади. Звання народного присвоєно 1992 р., статус державного – 1999 р. Організатором цього культурно-освітнього закладу був учитель-краєзнавець О. Кулик. Фонд – понад 5 тис. експонатів, які розташовано в 10 залах. Експозиційні розділи музею: “Історична довідка про Кобеляцький район” (перший зал), “Загальна експозиція” (другий зал), “Класики української літератури. Олесь Терентійович Гончар” (третій зал), “Щедрий талант. Класики української літератури” (четвертий зал), “Микола Андрійович Касьян” (п’ятий зал), “Плеяда земляків-письменників” (шостий зал), “Літератори Кобеляцького краю початку ХХІ століття та народні артисти, які вийшли з Народного дому” (сьомий зал), “Молоді таланти” (восьмий зал), “Художня самодіяльність району” (дев’ятий зал), “Художники” (десятий зал).

У третьому залі розміщено літературно-мистецьку карту Кобеляцького повіту (району). Тут зберігається художній доробок О. Гончара. Важливі відомості про життєвий і творчий шлях цього талановитого майстра літератури розміщені на таких стендах: “Олесь Гончар. Джерела творчості”; “Подвиг письменника”, “Олесь Гончар і Полтавщина”, “На передньому краї”. Матеріали четвертого залу розповідають про мистецький набуток письменників – вихідців із Кобеляцького району – П. Загребельного, А. Головка, Ю. Дольд-Михайлика. У центрі експозиції – робочий стіл та крісло, які належать авторові творів “І один у полі воїн”, “У чорних лицарів”. П’ятий зал – продовження оповіді про земляків-художників слова, зокрема про І. Дубинського (автора творів “Рейди конниці”, “О войне будущего”, “Контрудар”), Д. Ткача (автора збірок оповідань “Плем’я дужих”, “Моряки”, “Чергове завдання”, збірок нарисів і оповідань “Господарі надр”, “Шторм і штіль”), С. Жура-

ховича (автора повістей “Дороги вірних”, “До них іде весна”, “Велика розмова”), М. Білецького (автора збірок гуморесок “З оригіналом згідні”, “Лірика з перцем”, “Про пеньки і опеньки”, “Генерал Безштанько”), П. Усенка (автора збірок віршів і поем “Поезії”, “За Україну”, “Клянусь”), В. Кашина (автора творів “По той бік добра”, “Дівчина доли шукала”, “Мои друзя”). У сьомому залі зібрано багату інформацію про талановитих людей Кобеляччини, поміж яких професійний художник, президент Міжнародного фонду “За примноження добра на землі”, краєзнавець, автор двотомника “Отчий край” К. Бобрищев; письменник В. Чернявський, перу якого належать праці “Кобеляччина на межі тисячоліть”, “Народна дипломатія”, “Свята земля очима паломника”; поети В. Безкоровайний, В. Телятник, А. Овдієнко, О. Романченко, О. Осадча; артисти Є. Золотаренко, який створив десятки образів на сцені полтавського театру, С. Шкурат, який зіграв роль селянина-бунтаря у фільмі “Злива” режисера І. Кавалерідзе, Панаса Трубенка у фільмі “Земля”, Степана Губи у фільмі “Іван”, В. Худякова у фільмі “Аероград” О. Довженка; П. Колесник, актор полтавського музично-драматичного театру, соліст і керівник Полтавської філармонії, учасник Українського народного хору; керівник капели бандуристів Г. Кутастий (м. Детройт, США); кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України В. Корейко та ін.

У музеї проводять районні науково-педагогічні, краєзнавчі зібрання. Він став методичним центром для студентської й учнівської молоді з питань правознавства, історії, географії, літератури, етнографії, краєзнавства, економіки та інших галузей знань.

А-ра: Сидоренко М. В. Путівник по експозиції Державного музею літератури та мистецтва м. Кобеляки. – Полтава: Полтавський літератор, 2008.

“ЛІТЕРАТУРНА ВІТАЛЬНЯ «РІДНІ БЕРЕГИ»”. Шкільна кімната-музей. Створено 19.09.2009 р. на базі Решетилівської гімназії імені І. Л. Олійника. Керівник – учителька української мови і літератури С. О. Ключа. В основних фондах налічується 31 одиниця. Експозиційні розділи музею: “Решетилівська земля пам’ятає Кобзаря”, “Корифеї рідного слова (про видатних письменників-земляків І. І. Пільгука та О. М. Дмитренка)”, “Літературна гордість краю (про сучасних решетилівських письменників і поетів)”, “Приємні миттєвості зустрічей”, “Не висихає джерело талантів”. Використовують у навчально-виховному процесі.

ЛУЦЕНКА ДМИТРА ШКІЛЬНА КІМНАТА-МУЗЕЙ. Відкрито 10.09.2000 р. при Бере-

зоворудській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів Пириятинського р-ну Полтавської обл. Знаходиться в кабінеті української мови та літератури. Керівник – учитель української мови та літератури Н. М. Сова.

В основному фонді 76 експонатів: фотодокументи, книги, особисті речі письменника. Увесь зібраний матеріал розміщено в шести експозиціях: “Я ж тут в сільській родині ріс”, “Мене життя навчило в трудний час боротися до останнього патрона”, “Усе любов’ю змірене до дна”, “Пісне, ти моє кохання”, “Дороги – цінний скарб моєї долі, яку знайшов між добрими людьми”, “Я лишаю в спадок людям щирим пісню й слово”. У єдності вони повно висвітлюють життєву дорогу письменника й місце його в українському культурному просторі. Зберігаються збірки поезій, буклети з піснями на вірші Д. Луценка, чимало з них із дарчими написами. Особливе місце займає експозиція, присвячена доньці митця – Ларисі, яка померла зовсім юною, залишивши в серці батька глибоку рану. Тамара Іванівна, удова поета, передала музеєві світлини “незабутньої Ларочки”, книги з її бібліотеки, іграшки. Шкільний пошуковий загін “Пам’ять” здійснює дослідницьку роботу, пов’язану з вивченням життя і творчості Д. Луценка: підтримує зв’язки з Т. І. Луценко, друзями поета, шанувальниками його творчості, школою № 197 м. Києва, яка носить ім’я митця. Фонди музею поповнюються й поновлюються. У ньому проводяться екскурсії, позакласні заходи, зустрічі з творчими людьми (письменниками, співаками, акторами, закордонними гостями – учасниками щорічного Всеукраїнського свята “Осіннє золото”). Учні школи проводять цікаві екскурсії, у які віночком уплітаються вірші Д. Луценка, покладені на музику відомими композиторами, а також учителем музики Березоворудської школи, самодіяльним композитором В. І. Назаренком. Матеріали музею використовують у навчально-виховному процесі.

МАЛИКА ВОЛОДИМИРА ШКІЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 29.10.2009 р. при Лубенській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів № 4 Полтавської обл. зусиллями педагогічного, учнівського та батьківського колективів. Керівник – учитель зарубіжної літератури А. Г. Васенко. Займає окрему кімнату. Найважливіші події життєвого і творчого шляху письменника відображає експозиція з 7 розділів: “Крізь лихоліття війни”, “Початок великого шляху”, “Справжнім письменником я став у Лубнах”, “Народ, який не знає своєї історії, не може називатися народом”, “Невтомний трудівник”, “На сторожі святинь”, “А ти живеш, земляче славний, і будеш жити у віках”.

Фотографії та інформаційні матеріали розміщені на стендах, а особисті речі та книги – у вітринах. Музейне зібрання нараховує 350 експонатів, основний фонд – 95 одиниць. Особливу цінність становлять фільми “Горить свіча” та “Лицар слова”, які висвітлюють біографію і творчий доробок Володимира Кириловича, а також його особисті речі – книги, фотографії, листи, рукописи, стіл, стілець та радіола. Їх передав музею син В. Малика О. Сиченко. Серед експонатів книга “Посол Урус-шайтана” англійською мовою – подарунок заступника головного редактора всеукраїнської газети “Сільські вісті” В. Біленка. Екскурсії проводять учні.

При музеї діє пошуковий загін “Промінь”, члени якого вивчають і популяризують художній набуток славетного земляка. Результати їхнього дослідження – створення віртуальної екскурсії “стежинами долі співця Посульського краю” та документального фільму, який дає змогу глибше проникнутися духом відображених у творах письменника епох, заочно відвідати місця, пов’язані з його життєвою й літературною долею. Рада музею випускає щоквартальну дитячу газету “Журавлик”. Юні таланти випробовують свої мистецькі сили, друкуючи в ній вірші, прозові замальовки, дописи. Традиційними в музеї стали зустрічі школярів із письменниками Лубенщини, проведення літературних, краєзнавчих конференцій.

А-ра: Ініна Є. Музей Володимира Малика – добра справа на благо громадськості: в приміщенні загальноосвітньої школи № 4 відкрито музей В. Малика // Вісник. – 2009. – № 8.

МИРНОГО ПАНАСА (ПАНАСА ЯКОВИЧА РУДЧЕНКА) ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ. Відкрито 2002 р. до 153-річчя від дня народження письменника при Миргородській загальноосвітній школі № 1 І–ІІІ ступенів імені Панаса Мирного Полтавської обл. Завідувач музею – учитель української мови та літератури Н. Г. Москаленко. Музей має 5 експозиційних розділів: “Родовід письменника”; “Дитячі роки Панаса Мирного”; “Основні біографічні відомості, навчання в початковій школі”; “Характеристика творів, написаних у Миргороді”; “Куточок народознавства”. Поміж експонатів – портрет П. Мирного (художник В. Гамирін), подарований до 100-річчя школи; національний костюм, речі побуту (рогачі, коромисло, ваги, праски, посуд, жорна). У фондах музею зберігається запис фільму “Музей Панаса Мирного в Полтаві”. Експонати використовують на уроках української літератури, історії, народознавства, образотворчого мистецтва.

МУЗЕЙ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ. Створено 2003 р. в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (нині національний) на факультеті технологій та дизайну. Напрями його діяльності: науково-освітня та навчально-методична робота, комплектування фондів, формування й оновлення експозицій, екскурсійна робота. Розпочинає експозицію стенд “Народні майстри Полтавщини” – коротка розповідь про талановитих земляків Н. Бабенко, О. Великодню, Н. Вакуленко, Г. Пащенко. Основний фонд музею – роботи вишивальниці Г. Пащенко з решетилівського села Дружби (одяг, рушники, скатертини, наволочки, простирадла, підковдри). Їх передав університету син майстрині В. Пащенко, колишній ректор. Першу групу вишитих виробів музею становлять рушники та картини (представлено 24 рушники та 16 картин), другу – вишивка одягу (український народний костюм), третю – вишивка постільної білизни (зберігається 9 простирадл). Рушники виконані на фабричній тканині або традиційними швами технікою хрестик. Практично кожний із них має елемент оздоблення – мережку або мереживо. Усім вишитим картинам, зібраним у музеї, притаманна чітка композиційна завершеність (“Три богатирі”, “Дівчина з оленем”, “Дівчина з оленем біля річки”, “Рідна хата”). Інтерес у відвідувачів викликають стенди “З історії вишивки” (розповідь про перші вишивальні спроби наших пращурів, орнаменти української вишивки), “Рушник у поетичних рядках”, “Вишиванка” (огляд поезії та народної творчості, присвяченої рушникам), “Техніка вишивки” (знайомство з групами техніки вишивки, зразками найпоширеніших вишивок). Музей є важливим науково-методичним центром підготовки майбутніх учителів до роботи в школі. Він надає організаційно-методичну допомогу зі створення в освітніх закладах музеїв або музейних кімнат декоративно-ужиткової творчості, аудиторій народознавства. Тут регулярно проводяться зустрічі з майстрами декоративно-ужиткової творчості, науково-практичні конференції, лекції, круглі столи та ін. заходи.

А-ра: Титаренко В. П. Музей-майстерня з українських народних ремесел та його виховні можливості // Імідж сучасного педагога. – 2000. – № 4–5; Титаренко В. П. Музей українських народних ремесел педагогічно-індустріального факультету // Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка мовою музейних експонатів: нариси про музеї, музейні кімнати, музейні аудиторії. – Полтава: 2000; Білик Г. “Бо пора се великая есть...” // Рідний край. – 2001. – № 1 (4); Дорогу у велике життя Володимиру Пащенку простелила мама своїми вишитими рушниками // Полтавська думка. – 2010. – № 17; Демиденко Т. Гармонія як життєвий вимір //

Рідний край. – 2011. – № 2 (25); Думка-Кондратьєва Ю. І на тім рушничкові... // Зоря Полтавщини. – 2011, 1 листопада.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-ЗАПОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА В ОПІШНОМУ. 11.03.1986 р. з ініціативи Олесь Пошивайла засновано Музей гончарства в Опішному (доручення Ради Міністрів УРСР від 11.03.1986 р. № 41-КО-13547/53 та рішення Полтавського облвиконкому від 12.08.1986 р. № 320). “Предметом пізнання й відображення в музеї є українське гончарство як явище культури в усіх його вимірах... Мета музею... – наукове дослідження й популяризація українського гончарства; збирання, збереження й експозиційний показ пам’яток історії та культури, що висвітлюють шляхи історичної еволюції гончарного промислу республіки, сприяння відродженню та плідному розвитку традиційних осередків гончарного мистецтва; залучення до заняття гончарством як видом художньої творчості дітей та підлітків, молоді, людей середнього та старшого віку... Серед головних завдань музею – проведення наукових досліджень з історії українського гончарства, вивчення його сучасного стану, незалежно від організаційних та професійних форм існування. Музей однаково цікавить як традиційне гончарство, так і виробничо-фабрично-заводського виготовлення, твори професійних художників-керамістів, оскільки вони визначають різні напрямки розвитку нашого гончарства” (концепція діяльності Музею гончарства). На його базі через три роки створено Державний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, що став всеукраїнським центром дослідження, збереження й популяризації гончарської спадщини України. 1995 р. відкрито Науково-дослідницький центр українського гончарства, який 2000 р. переріс в Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, 2002 р. набув прав юридичної особи і вийшов зі структури музею-заповідника. У 2001 р. цьому музею надано статус національного (Указ Президента України Леоніда Кучми від 29.03.2001 р. № 220/2001). Музей є багатофункціональним закладом із кількома структурними підрозділами:

Центр досліджень українського гончарства.

Центр спеціальних методів дослідження кераміки.

Центр інформації та джерелознавства українського гончарства (Гончарська книгозбірня України; Національний архів українського гончарства; Аудіовізуальний фонд українського гончарства; Аудіовізуальна студія

українського гончарства; видавництво “Українське Народознавство”).

Центр збереження мистецьких традицій.

Центр розвитку духовної культури (диско-клуб, масова бібліотека, виставкова зала, мистецька крамниця).

Гончарський етнопарк (експозиції просто неба традиційного побуту українських гончарів).

Найбільше багатство музею – фондові колекції кераміки, що налічують 27819 одиниць збереження. Їх поділено на сім секторів: 1) археологічна кераміка; 2) гончарство Правобережної України; 3) гончарство Лівобережної України; 4) гончарство Полтавщини. Колекції; 5) гончарство Опішного з двома підрозділами: давнє Опішне (кінець XIX – 1940-ві рр.); сучасне Опішне (1950 р. – наші дні); 6) твори художників-керамістів; 7) предмети з традиційного побуту українських гончарів (вироби з дерева, металу, скла, тканини, живопис тощо).

Щороку до фондових колекцій надходить близько 2 тисяч нових експонатів.

А-ра: Микова Оксана, Пошивайло Олесь. Скарби національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному // Український керамологічний журнал: національний науковий журнал Інституту керамології відділення Інституту народознавства Національної академії наук України та Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. – 2003. – № 2–4; Пошивайло Олесь. Українська академічна керамологія ХХІ сторіччя: Теорія. Історія. Сучасний ужиток. Майбутній простір. Книга I (2001–2005). – Опішне: Українське Народознавство, 2007.

ОЛІЙНИКА БОРИСА ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙНИЙ КУТОЧОК. Створено 2002 р. при Зачепилівській загальноосвітній школі I–II ступенів імені Бориса Олійника Новосанжарського р-ну Полтавської обл. Керівник – учитель української мови та літератури Олена Вакула. Розміщено в кімнаті мистецтв, окремі стенди – в шкільному коридорі. У класі, де навчався майбутній класик української літератури, знаходиться його парта, зберігаються класні журнали з оцінками майбутнього академіка за 4, 5 та 6 клас. Є портрет Бориса Ілліча, який подарував школі заслужений художник України І. Черниш з нагоди 60-річчя поета (1995). Стіни кімнати мистецтв прикрашають картини В. Новиковського, О. Івахненка, П. Печорного, які презентував школі Український фонд культури (голова Б. Олійник), а коридор – стенд “Стою на своїй землі”, який висвітлює життєву дорогу поета. Він містить світліни батьків, дитячі, юнацькі та сучасні фотознімки митця; у Літературній вітальні представлено виставку поетичних збірок Б. Олійника, чимало з них із дарчими написами.

Зі стенду “Незабутні зустрічі” можна дізнатися, хто з видатних людей разом із митцем побував у школі: Микола Луків, Михайло Шевченко, Анатолій Паламаренко, Микола Шопша, Григорій Гаркуша, Віктор Женченко, Станіслав Шевченко, Іван Бокий та ін. У школі зібрано багатющий матеріал про життя і творчість славного земляка, упорядковано тематичні папки “Я тим уже боржник, що українець зроду”, “Чистий перед совістю”, “Преса про наших відомих земляків”. Учителі та учні школи підтримують зв’язки з Б. Олійником, друзями, однокласниками, родичами письменника, шанувальниками його творчості. Щорічно в шкільній кімнаті мистецтв проходить районне свято на кращого читця віршів Б. Олійника, переможців якого нагороджують книгами поета. Музей відвідали учні з Чернігівської, Київської, Сумської, Житомирської областей. Частими гостями його є школярі із різних районів Полтавщини.

ПЧІЛКИ ОЛЕНИ ШКІЛЬНА КІМНАТА-МУЗЕЙ. Діє при Гадяцькій гімназії імені Олени Пчілки Гадяцької районної ради Полтавської обл. Відкрито 22.05.2009 р. до 160-ї річниці від дня народження мисткині. Керівник музею – учитель української мови та літератури Л. Аврамко. Основний фонд кімнати-музею – фотодокументи, на яких у хронологічній послідовності відтворено життєпис і мистецьку та громадську діяльність Ольги Петрівни Драгоманової-Косач. Експозиція складається із семи розділів. Перший розділ – “Садиба Драгоманових у Гадячі”. У ньому подано матеріали про історію створення садиби Драгоманових, докладний її опис, про відкриття в 1920-х рр. музею імені Михайла Драгоманова в приміщенні головного будинку та його ліквідацію в 1930-х. Другий розділ – “Київський та волинський періоди життя Олени Пчілки”. Його приурочено літературній і громадській діяльності письменниці. Третій розділ – “Гадяцький період та редакторська діяльність Олени Пчілки”. Оглянувши його, відвідувачі дізнаються про віхи біографії, письменницьку і громадську діяльність Ольги Петрівни в Гадячі, про її етнографічні дослідження. Четвертий розділ – “Діти – се наш дорогий скарб, се наша надія, се молода Україна”. Він присвячений невтомній педагогічній роботі О. Пчілки. П’ятий розділ – “Гостини та творча діяльність Лесі Українки в Гадячі”. У ньому представлено матеріали про гадяцький період у житті і творчості Лесі Українки, її зустрічі з О. Кобилянською, С. Мерзжинським. Шостий розділ – “Будинок сім’ї Косачів у Зеленому гаю”. Тут розміщено інформацію про історію будівництва дачі в Зеленому гаю та перебування в цьому чарівному куточку Полтавщини

родини Косачів-Драгоманових. Сьомий розділ – “Культурна та громадська діяльність Олени Пчілки”. Він висвітлює роботу О. Пчілки на посаді редактора “Газети Гадяцького Земства”, її активну участь у житті міста, діяльність аматорського дитячого театру, створеного письменницею. Подано також важливі відомості про Зелений гай як осередок української культури. Вигідно доповнює експозиційні матеріали вітраж, виготовлений в українських народних традиціях (автор А. Кузьма, художник, викладач Гадяцького училища культури імені І. П. Котляревського, 2008), картина гадяцького художника М. Позивайла “Дача в Зеленому гаю”, оригінальної конструкції макети вікон дачі з видом на с. Вельбівку. Цінними й цікавими є такі фотодокументи: Садиба Драгоманових у м. Гадячі (фото з колекції Таранощенко), Гостьова хатина (садиба Драгоманових у Гадячі) (I розділ); На квартирі в м. Києві (син М. Драгоманова Світозар, О. Пчілка, Ізидора з донькою, чоловік Ізидори Юрій Борисов) (II розділ); Олена Пчілка – редактор журналу “Рідний Край” (обкладинка) (III розділ); м. Гадяч. 1917, Садиба Драгоманових, Онуки Олени Пчілки (V розділ); Олена Пчілка серед друзів у Зеленому гаю; Зелений гай. 1903 (О. Пчілка з доньками, з друзями Тригубовими і Шульженками) (VI розділ); Родина Олени Пчілки, друзі, знайомі Олени Пчілки, Олена Пчілка – член-кореспондент ВУАН (VII розділ). У кімнаті-музеї проводять екскурсії, літературно-мистецькі виховні заходи, конкурси творчих робіт, присвячених життєвому і творчому подвигу О. Пчілки, учнівські наукові конференції, презентують випуски шкільної газети “Соняшник”, відзначаються дні пам’яті письменниці.

СЕЛЮЧЕНКО ОЛЕКСАНДРИ МЕМОРИАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-САДИБА. Почав функціонувати 1988 р. на правах відділу Музею гончарства в смт Опішне (вул. Губаря, 29). До музейного комплексу входить дворище, надвірні будівлі, помешкання, на якому встановлено меморіальну дошку: “У цій хаті жила і творила славетна гончарівна Олександра Селюченко. 1921–1987” (автор – заслужений діяч мистецтв України, художник-кераміст М. Денисенко). Збережено інтер’єр житла, деякі творчі роботи (велика колекція кераміки, декоративна “мальовка”). У маленькій світличці стоять ошатно прибране ліжко, столик. На грубці, етажерці – глиняні вироби господині; на стіні – килимок, на покуті – портрет Т. Шевченка, на стінах – світлини, під стіною – шафа, стіл, на якому розміщено робочі матеріали М. Селюченко: незакінчені іграшки, шматочки глини і сировець-свистунець. На підвір’ї стоїть літня грубка, власне горно, яке

збудували київські художники М. Малишко й О. Фисун за рік до смерті господині. Експонується 531 предмет повсякденного побуту, якими користувалася О. Селюченко. 1064 глиняні твори, 296 аркушів декоративних розписів, виконаних рукою мисткині, зберігаються в Національному музеї-заповіднику українського гончарства. Відвідувачі мають змогу ознайомитися із життєвим і творчим шляхом заслуженого майстра народної творчості України, однієї з найвідоміших майстринь традиційної глиняної зоо- і антропоморфної скульптури малих форм, з її доробком, з технологією виготовлення глиняних виробів у домашніх умовах.

А-ра: Яценко Марія. Меморіальний музей-садиба Олександри Селюченко // Український керамологічний журнал: національний науковий журнал. – 2003. – Число 2–4. – С. 86–91; Пошивайло Олеся. Гончарна велич і трагедія Макарового Яру доби Розстріляного Відродження. – Опішне: Українське Народознавство, 2008. – С. 217.

“СЕРЕДНЯКІВСЬКІ ПРОЛІСКИ”. Шкільний літературно-краєзнавчий музей. Відкрито 13.05.1972 р. при Середняківській загальноосвітній школі I–II ступенів Гадяцького р-ну Полтавської обл. Керівник – учитель української мови і літератури Н. Поливань. Розміщено в окремій кімнаті площею 18 м². Експозиційні розділи: “П. Тичина”, “О. Гончар”, “М. Стороженко”, “Наші славні земляки”, “Н. Фесенко”, “Микола Савич – однодумець Кобзаря”, “Пролісківці і їхнє друковане слово”, “Наші визнання”, “Етнографічний куточок”, “Петро Бойко і «Середняківські проліски»”. Кількість експонатів основного фонду – 298. Серед них рештки посуду, знайдені під час розкопок на місці колишньої садиби члена Кирило-Мефодіївського товариства Миколи Савича, предмети побуту, а також книги, які подарували музею відомі українські письменники, особисті речі земляка М. Стороженка, картина односельця І. Коноваленка з видом села Середняки початку ХХ ст., картина художника Л. Кузьоми, на якій зображено церкву.

СМОРЖА ЛЕОНІДА МУЗЕЙ-САДИБА. Відкрито 31.07.2010 р. (вул. Котелевська, 27, с. Міські Млини, Полтавщина). Діє як один із підрозділів Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Його основу становить приватна колекція опішненської кераміки доктора філософських наук, професора Л. Сморжа. Серед переданих музеєві-заповіднику експонатів вишиті жіночі й чоловічі сорочки, рушники, скатертини, писанки, придбані в різних куточках України. Особлива цінність музею-садиби – бібліотека вченого, яка налічує близько 3000 книг. В експозиції

представлені особисті речі Л. Сморжа. Це, зокрема, близько 700 унікальних авторських глиняних творів відомих гончарів Опішного – Івана Білика, Михайла Китриша, Гаврила й Миколи Пошивайлів, Григорія Тягуна, Василя Омеляненка, Трохима Демченка, Олександри Селюченко, оздоблених неповторною кальовкою славетних малювальниць – Явдохи Пошивайло, Зінаїди Линник, Параски Біляк, Поліни Сиси та ін. Багато авторських творів із колекції існує лише в одному екземплярі, оскільки їх було виготовлено на замовлення вченого.

А-ра: Леонід Сморж: короткий життєпис і бібліографія публікацій // Бібліографія українського гончарства. 2007 / За ред. Олеся Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 2011. – Вип. 11. – С. 334–335.

ТЮТЮННИКІВ ПИСЬМЕННИКІВ ШКІЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ. Створено 3.06.2001 р. при Шилівській загальноосвітній школі I–III ступенів Зіньківського р-ну Полтавської обл. Завідувач – учитель української мови і літератури З. А. Вербич. Займає окрему кімнату площею 28 м². Експозиційні розділи музею: “Життя і творчість братів Тютюнників – Григорія, Григора і Федора”; “Фотопортрети Григора Тютюнника”; “Ілюстрації М. Дудки до роману «Вир»”. Представлені також вітрини з інформацією про письменників. Зберігаються 207 експонатів, з-поміж них бюст Григорія Тютюнника, особисті речі братів Тютюнників, піаніно, яке подарувала І. Ф. Буденна, та ін. Музей відвідують учні, батьки, учителі району та області.

А-ра: Неїжмак Василь. Шилівку в мішку не сховаєш // Україна молода. – 2011, 15 грудня.

ЦЮПИ ІВАНА ШКІЛЬНА КІМНАТА-МУЗЕЙ. Створено 2006 р. при Бірківській загальноосвітній школі I–III ступенів імені І. А. Цюпи Зіньківського р-ну Полтавської обл. Розміщено на другому поверсі школи. Завідувач – учитель української мови та літератури О. І. Стороженко. Експозиція складається з 4-х розділів, що висвітлюють життєвий і творчий шлях письменника: “Біля отчого порогу”, “На крутих поворотах”, “І стелить осінь жовтий килимок”, “Літописець рідного краю”. У музеї зберігаються особисті речі митця: книжкові полиці, друкарська машинка, шафа-тумба, вази, погруддя, сімейні альбоми, вишиті рушники, посвідчення працівника газет, радіо, урядові нагороди, ювілейні знаки, медаль “Ветеран праці”, відеокасета із записом віршів у власному виконанні, книги з особистої бібліотеки, подаровані школі під час зустрічей із односельцями та учнями, деякі з них із автографом. Більшість експонатів передав музеєві син письменника Я. Цюпа.